

# SPROGTEMA

Stereotyper

Holdninger

koder

X-lekter

sprog  
og  
identitet

ungdomssprog

GADESPROG

Sprogpsykologi

SUPERDIVERSITET

tale  
og  
skrift



# Indhold

1. Hvad er sprogholdninger? .....	4
Bevidste og underbevidste sprogholdninger .....	4
Tal 'pæredansk', hvis du vil score højt.....	4
2. Sprogkoder .....	5
Kodesammenstød.....	5
Sprog og identitet.....	5
3. Sprogpsykologi.....	6
Ørerne der hører det .....	6
Sproglig hokuspokus.....	6
4. Hvad er stereotyper? .....	7
Sprogdragter.....	7
Forskning i stereotyper.....	7
5. Superdiversitet - et sprog i blomst? .....	8
Et eksempel på sproglig superdiversitet er: .....	8
6. Ungdomssprog.....	9
Dynamisk sprog .....	9
Frisprog og voldsomt sprog .....	9
Hvordan taler de unge?.....	9
7. X-lekter .....	10
Dialekter .....	10
Sociolekter .....	10
8. Sprog og identitet.....	11
Konstruktion af identitet .....	11
Aktivt skabende sprog .....	11
Jeg er en dipel.....	11
9. Gadesprog.....	12
Gadesprog blandt unge fra Amager .....	12
- Grimt eller udtryk for det dynamiske og pulserende? .....	12
Gadesprog bruges af både politikere og rappere.....	12
Referencer .....	12

10. Talesprog og skriftsprog .....	13
- hvad er det nu lige forskellen er?.....	13
Hvor stor er forskellen, når det hele bliver nedfældet på skrift?.....	14
Referencer .....	14
11. Empiri.....	15
Hvad er 'talesprog'?.....	15
Zoom ind på enheder i talesprog .....	15
Sådan kan talesprog lagres .....	16
Flere perspektiver på talesprog.....	16

# 1. Hvad er sprogholdninger?

*Sprogholdninger* er vores holdninger til sprog og sproglig forskellighed.

De er forestillinger og vurderinger - ikke bare af talesprog, men også af personen som taler. På den måde er sprogholdninger og stereotyper tæt forbundet.

## **Bevidste og underbevidste sprogholdninger**

Man skelner mellem bevidste og underbevidste sprogholdninger.

De bevidste sprogholdninger undersøges, når informanten er klar over, at det er hans holdninger til sprog der undersøges.

De underbevidste sprogholdninger er sværere at få adgang til. Når forskere på Sprogforandringscentret undersøger ubevidste sprogholdninger, 'maskeres' den egentlige holdningsundersøgelse. Informanten bliver bedt om at lytte til en række stemmer og f.eks. vurdere dem på skalaer: intelligent - unintelligent, flink - ikke flink. På den måde er informanten ikke opmærksom på, at det er holdninger til sproget, der undersøges, men tror, det er noget andet.

Forskeren Tore Kristiansen undersøger blandt andet bevidste og ubevidste sprogholdninger hos unge. Han beder dem om at vurdere sprog (deres lokale dialekt, københavnsk mv.). Fælles for de adspurgte er, at den lokale dialekt bliver vurderet positivt, mens den københavnske vurderes mere negativt. Når de unge udsættes for masketesten, som udtrykker de underbevidste sprogholdninger, dukker et omvendt resultat op. De unge vurderer deres egen måde at tale på, det lokale, mere negativt. Den københavnske dialekt vurderes positivt.

[Se interview med Tore Kristiansen på Dialekt.dk](#)

## **Tal 'pæredansk', hvis du vil score højt.**

Det er i hvert fald konklusionen i professor Tore Kristiansens og professor Jens Normann Jørgensens forskning i sprogholdninger.

De som taler 'pæredansk', har dansk som modersmål. Det vil sige, at de har lært sproget af de voksne - typisk mor og far - i hjemmet under opvæksten.

Dansk talt med udenlandsk accent, scorer lavt i de samme undersøgelser. De som taler dansk med accent, 'perkerdansk', har dansk som andetsprog. Det vil sige, at de har lært dansk i Danmark, men ikke i hjemmet under opvæksten.

Læs kronikken af Tore Kristiansen og Jens Normann Jørgensen fra 1998: "[Pæredansk og perkerdansk](#)".

## 2. Sprogkoder

Vi har alle flere forskellige måder at snakke på afhængig af, hvilket socialt rum vi opholder os i: Der er forskel på, hvordan vi taler til vores venner, bedsteforældre, kassedamen i Netto eller den betjent, som lige har stoppet os for at køre uden cykellygter. De forskellige måder at tale på kaldes sprogkoder.

### Kodesammenstød

Vi er ikke alle enige om, hvilke sprogkoder vi bruger til hvilke situationer. Det kan føre til en del forvirring. Vi kender det godt: Vi kommer til at bande for meget, mens vi taler med mormor, og vi glemmer alle de kloge ord, når vi taler med læreren. Til gengæld husker vi, hvilke ord der tæller, når vi sørger for at understrege, hvilken gruppe blandt vennerne vi tilhører.

Et klassisk sammenstød mellem forskellige gruppers sprogkoder er dét mellem [ungdomssprog](#) og ældresprog. Ord som fuck, møgluder, motherfucker og ho er udbredte ord hos grupper af unge, men de støder ofte ældre mennesker. Og netop bandeord er centrale, når generationer støder sammen. Forsker Marianne Rathje har kigget på [forskellene i banderiet](#).

### Sprog og identitet

Mennesker skal blot høre ganske få sekunder af en stemme, før de har dannet sig et indtryk af personen bag stemmen. Dette kan de gøre, fordi de forbinder bestemte måder at tale på med bestemte persontyper, situationer osv. Mennesker udnytter denne mulighed, for at vise hvem de er. Men det er ikke bare sådan, at alle kan konstruere en hvilken som helst sproglig identitet. Det kræver dels, at man kender de sproglige træk, og dels at andre anerkender, at man har 'ret' til at bruge dem.

En dreng på amager har skrevet i en stil om sin hverdag: *'Perkersprog skal kun 'perkere' snakke som de snakker (...) men 'danskere' som er født i en boligblok med 'perkere' må sådan set godt tale det sprog.'*

### 3. Sprogpsykologi

Manden og konen i den lille provinsby sidder hyggeligt i deres lænestole, indtil manden pludselig stirrer ud gennem vinduet og udbryder: "*Der går den kvinde pastor Olsen sov med i nat!*". Konen kommer til vinduet og siger skuffet: "*Jamen, det er jo fru pastor Olsen*". Hvortil manden svarer: "*Ja har jeg sagt andet?*" (Hayakawa: "Language in Thought and Action" 1939)

[Se også det sprogpsykologiske tidsskrift \*Spindet\*](#)

Hvad er det lige, der går galt i kommunikationen imellem de to? Det har sprogpsykologer et kvalificeret bud på: Sprogpsykologer undersøger sprog fra en psykologisk vinkel. Deres fokus er på personer og de forståelser, som de skaber, når de bruger sprog. Faget bygger på en antagelse om, at ord og betydninger ikke eksisterer 'i og for sig selv', men først i det øjeblik de tænkes eller siges.

#### Ørerne der hører det

Vi har bestemte erfaringer med sprog, og når vi hører ord aktiveres vores erfaringer. Afhængigt af hvor meget vi har tilfælles, deler vi mere eller mindre sprog. Men i bund og grund er mit sprog anderledes end dit.

Hvad tænker du f.eks., når jeg siger *fuck* eller *bjørnetjeneste*? Hvad betyder ordene for dig og hvornår bruger du dem? Er en bjørnetjeneste en GIGANT-tjeneste eller gør det mere skade end gavn. Gibber det i dig, når du hører ordet *fuck*, eller synes du ikke det lyder så slemt?

DR tager et sprogpsykologisk emne op: [Magten i sproget](#). Hvordan kan man med sprog manipulere folk til at mene noget bestemt.

#### Sproglig hokuspokus

I gamle dage sad kirken på magten, og den magt bibeholdtes blandt andet ved hjælp af latin. For latin holdt det uforstående folk og fæ fra magten - det var hokuspokus. Når præsten i kirken sagde: "*Hoc est enim corpus meum*" (dette er mit - Kristi - legeme), hørtes det i øerne på de uforstående folk som "hokuspokus". I dag bruges det som en trylleformular: hokuspokus - og der kommer kaniner op af hatten. Eller hokuspokus - og ældre bliver til 'byrder', og unge aktivister bliver til 'lømler':

Vi kan med ordvalg opfordre til en bestemt forståelse, f.eks. når vi taler om *ældrebyrden*. Vores indre billede af de ældre ændrer karakter. De bliver byrder og ikke rare bedsteforældre. Det er måske som følge af det, at man i dag kan diskutere afskaffelse af efterlønnen.

Der er også den om *café-pengene*. Det er SU'en, der frames i et overflødhorn af ydelser til de forkælede studerende.

Og hvad med *lømmelpakken*? Når de unge bliver til lømler, sender vi gladeligt en pakke af regler og indskrænket råderum i deres retning. Hvem vil modsætte sig at få styr på *lømmeladfærd*?

Sproglig hokuspokus finer vi også, når negative budskaber pakkes pænt ind. Et eksempel er *genopretningspakken* som lyder positivt men handler om nedskæringer.

## 4. Hvad er stereotyper?

Når vi møder en, vi ikke kender, danner vi et førstehåndsindtryk. Vi tjekker signaler som: mimik, tøj, frisure, stemme, kropsholdning, gangart og sprogbrug. Førstehåndsindtrykket er stereotypier - psykologiske båse vi sætter hinanden i.

Vi vil gerne behandles som individer. Men vi kan alligevel ikke komme uden om båsene. De bruges til at få en første orden på nye indtryk.

### Sprogdragter

Man kan sige, at vi alle bærer en sproglig dragt. Efter omstændighederne tager vi den finere eller den mere afslappede sprogdragt på. Men dragten siger også noget om, hvor i landet vi kommer fra, de sociale grupper vi færdes i og vores alder. Det ville være overraskende, hvis morfar kom vadende i baggy pants og sagde: "hva' så der?". Men det sker i [Rolatorbanden](#).

### Forskning i stereotyper

Er sprogstereotyper ens for drenge og piger? På [Sprogforandringscentret](#) laves undersøgelser af unges holdninger til pige-sprog og drenge-sprog. I en af undersøgelserne har man bedt unge vurdere andre unges stemmer optaget på bånd. Stemmerne er på forhånd opdelt i tre forskellige måder at tale på: lokalt, moderne og konservativt. Disse måder kaldes farvninger, og er variationer af standardsproget, rigssprogsnormen.

Undersøgelsen viser, at moderne sprog giver mere kredit, hvis det bliver talt af drenge end af piger. Og at drenge som taler moderne fremstår som selvsikre, spændende, tjekkede og flinke.

Hvordan kan det være? Et bud er at stereotypen for en 'rigtig pige' er, at hun er og taler 'pænt', mens stereotypen for en 'rigtig dreng' er at være lidt 'fræk' og 'uartig'. [Dyk længere ned i undersøgelsen om stereotyperne for drenge og piger.](#)

## 5. Superdiversitet - et sprog i blomst?

Unge københavnere er på forkant med en udvikling i sproget. På Sprogforandringscentret er der flere, der forsker i superdiversitet: [Janus Spindler Møller](#), [Lian Malai Madsen](#), [Astrid Ag](#).

Superdiversitet beskriver en samfundstilstand, hvor indvandringsmønstre og brug af massemedier medfører, at mennesker har adgang til flere og i stigende grad forskellige resurser til at udtrykke og identificere sig med. Derfor er sprog i superdiversiteten bredt og varieret. De unge benytter sig af træk associeret med forskellige sprog, og sammensætter dem på nye måder. De blander f.eks. træk associeret med arabisk, kurdisk, armensk, engelsk og dansk.

### Et eksempel på sproglig superdiversitet er:

*"Har købt the equipment, skal bare finde tid til at lave en spektakulær én tje dig morok..."*

Prøv at tjekke ud, hvor mange forskellige sprog der er i eksemplet...Både engelske og andre ord, som ikke kan regnes for danske, optræder. En ordbog til eksemplet skulle indeholde:

- **tje:** muligvis en meget ung københavnsk udtale af det ord, som i Retskrivningsordbogen staves *til*.
- **Morok:** et oldarmensk låneord i tyrkisk, som betyder gammel mand eller kvinde, og regnes ofte for nedsættende i tyrkisk sammenhæng. Blandt vennegruppen som eksemplet stammer fra betyder det dog nærmest det samme som *gamle ven*.

Citatet er hentet fra en samtale mellem unge kvinder på Facebook. Kvinderne er i gang med en højere uddannelse. [Jens Normann Jørgensen uddyber den sproglige mangfoldighed på Facebook i Sprogminuttet, P1.](#)



## 6. Ungdomssprog

Der har altid været meget fokus på unge menneskers sprog - men hvorfor? Når de ældre generationer taler om ungdomssprog, så er det ofte med en negativ holdning, og termen 'korrekthed' indgår ofte: "De unge kan ikke snakke korrekt dansk, deres udtale er dårlig, de bruger andre sprog i en stor smeltedigel; og så bander de!"

### Dynamisk sprog

Sproget er en dynamisk størrelse, som er i konstant forvandling, og det er ofte hos den yngre generation, vi kan observere forandringerne. Men taler vores forældre og bedsteforældre så på samme måde? Nej, der er naturligvis også sket meget med sproget mellem de to generationer, og mon ikke der også, dengang bedstefar var ung, fandtes sure gamle mænd med rettelser til vores bedsteforældres ungdomssprog?

### Frisprog og voldsomt sprog

John Halse er en af debatørerne i debatten om de unges sprog. Han mener ikke, at de ældre generationer skal finde sig i de unges voldsomme sprog med fornedrende fisse-ord og andre ukvemsord - de skal tale med respekt! [Se hans synspunkter og Pia Quists reaktion.](#)

### Hvordan taler de unge?

Unge sprog er præget af deres omverden. Unge omgås andre unge, og der kan opstå et gruppesprog med slang og en stil, som i nogle tilfælde kun forstås inden for gruppen. Og dette sprog er en stærk byggesten i deres fælles [identitet](#).

Unge er tit bevidste om, at bestemte måder at tale på bliver opfattet upassende af voksne. En pige på Amager skriver i en stil om sprog i hverdagen: *'Religion er det at man snakker pænt/integreret til læreren på ens skole, fordi så viser man på en måde respekt. Man kan jo ikke gå over til sin lærer og sige 'eow hørte du hvad jeg sagde'. (...) Ens venner opfatter det bare som om man kalder på dem, når man siger sådan'.*

Mange unges sprog afspejler globaliseringen, og især den udbredte engelsksprogede kultur præger sproget og har bragt os ord om *motherfucker*, *lol* og *joine*. Vi hører også hos mange unge i København, at man anvender ord associeret med for eksempel arabisk og tyrkisk. Når mennesker sidestiller træk associeret med mange forskellige sprog, kalder vi det for polysprogning.

## 7. X-lekter

Når vi skal definere sprog, kan vi gøre det ved hjælp af forskellige lekt-begreber. Vi taler for eksempel om dialekter, sociolekter, etnolekter.

### Dialekter

Der er de klassiske eksempler: vestsjællandsk, fynsk, og bornholmsk for at nævne nogle. De lekter kalder vi for dialekter. Dialekter er regionale sprogvariationer og dem hører vi mange af i Danmark, selvom der gennem 1900-tallet er sket det, man kalder en dialektudtynding. Der er altså stadig mange variationer inden for dansk talesprog.

[Lyt til de danske dialekter](#) og [lær mere om dialekter på Dialekt.dk](#)

### Sociolekter

Sociolekterne er forsøget på at afgrænse sprog associeret med sociale klasser, f.eks. arbejderklasse og middelklasse. Tendensen i sociolekter er, at jo lavere socialklasse man kan siges at tilhøre, jo flere lokale former og ord har man i sit sprog. Ifølge den tankegang vil middelklassen således tale mere ens hen over landet, mens man finder mere sprogvariation i de lavere sociale klasser.

Der er meget mere information om x-lekter at finde på [Dialekt.dk](#).

## 8. Sprog og identitet

Hver gang vi kommunikerer med andre, kommunikerer vi ikke kun et indhold, men også en masse information om os selv og om, hvordan vores budskab skal forstås. Nogle former for sproglig variation er vi herrer over og måske endda bevidste om. Andre tænker vi ikke over eller har ikke mulighed for at ændre. Men hver gang vi kommunikerer et budskab, får vi også sagt noget om vores personlige sproglige historie, vores gruppe tilhørsforhold og hvordan vi ønsker at præsentere os selv. Vi udnytter altså at forskellige typer sprog er associeret med forskellige værdier.

### Konstruktion af identitet

Sprog er med til at konstruere vores identitet. På platforme som Facebook er det selvscenesættende individ bedre stillet end nogensinde. Tænk bare på, hvor stort et indtryk folk kan gøre over telefonen. Selvom du aldrig har set en person, vil du gennem en samtale over telefonen danne dig et billede af personens køn og alder, i første omgang, og siden også meget hurtigt af hans eller hendes type. Vi har alle [sprogholdninger](#), som vi bruger til at kategorisere andre.

### Aktivt skabende sprog

Med en skærpet bevidsthed om sprogholdninger kan vi som individer og grupper skabe os en identitet, og sørge for at blive opfattet på en bestemt måde. Sproget er naturligvis ikke det eneste vi "læser" folk ud fra, men det skal ikke undervurderes. Tænk på, hvor mange der f.eks. lægger deres dialekt, når de flytter rundt i landet. Når de gør det, vil de ofte ikke blive betragtet på samme måde, når de vender tilbage. Så er en jyde pludselig blevet en københavner, en københavner fynbo, en lollik bornholmer osv. Malene Monka er blandt dem, som forsker i [mobilitet og sprogforandring](#). Du kan læse avisartikler om Malenes forskningsresultater på Sprogforandringscentrets side om [presse](#) - her er en [artikel hvad børns sprog kan sige om deres fremtidige mobilitet](#).

### Jeg er en dipel

Jens Normann Jørgensen har undersøgt sproget blandt elever på kostskolen Herlufsholm, og fundet ud af, at de har en særlig sprogvarietet. Han fortæller om det [isprogminuttet på P1](#). Det specielle ved deres sprog er nogle sammentrækninger af ord, så f.eks. Museumsbygningen bliver til 'Mygningen', og disciple bliver til 'diple'. At skabe et sprog, som er unikt for en bestemt gruppe, skaber en stærk intern identitet, et stærkt 'vi' modsat 'de andre'. Du kan også læse om [herluvianersproget på Sprogblog](#).

## 9. Gadesprog

### Gadesprog blandt unge fra Amager

*"Når jeg taler med mine venner, taler jeg gadesprog, slang, perkersprog (...) Når jeg er nede på gaden bruger jeg mest perkersprog, som fx: walek, ya, sami, osv. Det er arabiske ord."* Sådan siger en pige fra Amager, om sin egen sprogbrug.

[Hør et eksempel på gadesprog](#)

Phd-studerende Astrid Ag har observeret sproget i en klasse og fundet frem til, at mange taler 'gadesprog', 'slangsprog', 'perkersprog' osv. Det kalder de unge fra Amager selv stilen. [Astrid Ag](#) bruger betegnelsen 'senmoderne urban ungdomsstil'. Det overraskende er, at sprogstilen ikke signalerer etnicitet, men gadesmarthed, hårdhed og maskulinitet.

Læs også om unges mix af sprog under temaet [superdiversitet](#).

### - Grimt eller udtryk for det dynamiske og pulserende?

Nogle unge siger, at de taler 'gadesprog', når de taler med hinanden, og at de taler 'intergreret', når de taler med voksne. Et ældre bud på hvad gadesprog er, kan man finde i den Danske Ordbog, hvor det beskrives som '*grimt, vulgært og anstødeligt sprog som det tales af (tarvelige) folk der lever det meste af deres liv på gaden.*' Ordbogen siger, at gadesprog er grimt og at brugerne er 'tarvelige' (i betydningen sølle og usympatiske). Men dette er et typisk eksempel på en vurdering fra et voksenperspektiv. Blandt de unge er vurderingen langt mere positiv.

### Gadesprog bruges af både politikere og rappere

Nogle beskriver også indimellem politikeres sprogbrug som gadesprog. Ved at tale rå og vulgært får de masser af opmærksomhed og fjerner dermed fokus fra den politiske dagsorden. De udnytter den provokerende og overrumplende effekt til at få opmærksomhed. De kan også forsøge at konstruere identiteter som gadesmart, hård og maskulin. Om det lykkes er op til modtagerne at vurdere.

### Referencer

Ag, Astrid (2010): "Sprogbrug og identitetsarbejde hos senmoderne storby piger" Københavnerstudier i tosprogethed, bind 53, Københavns Universitet, Humanistisk Fakultet

## 10. Talesprog og skriftsprog

- hvad er det nu lige forskellen er?

	<b>Talesprog</b>	<b>Skriftsprog</b>
Opståen	200.000- 4 millioner år siden	15.000-20.000 år siden
Type	Biologisk forankret	Socialt udviklet kunstart
Funktion	Kommunikation og kollektiv erindring	Kommunikation og kollektiv erindring og kan overskride rumlige og tidslige afstande
Vurdering	Ofte anset som mindre fint	Anset for at være: kunst, finere og undertiden det egentlige sprog, som bærer af "Guds ord" i fx Biblen eller Koranen.
Studieobjekt	Tilgængeligt gennem optagelser på diktafon eller video	Umiddelbart tilgængeligt
Politisk styring	Mindre	Større, fx grammatikregler og sprognormering

## Hvor stor er forskellen, når det hele bliver nedfældet på skrift?

I tabellen herunder er fire uddrag af tekster. Du vil nok hurtigt regne ud, hvilken der er fra en artikel, drama, udskrevet samtale og Facebook.

Men hvad er det i teksterne, som hjælper dig til at bedømme?

1	2	3	4
<p>MAGDELONE. Gid I faae en U-lykke, hvilket Skriver-Karle I ere!</p> <p>PERNIELLE. Altid skielder hun. Hvad fattes nu, Jomfrue?</p> <p>MAGDELONE. Jeg saae igiennem en Sprekke ind udi Skriver-Stuen, der sidder de Hunde og drikke Spansk-Viin, og Herren veed ikke andet, end de skriver; og een af dem drak saadan Skaal: Magdelones Skaal, gid det gamle Orgelverk var gift.</p>	<p>Er der stemning for noget i 2011? Jeg vil gerne lave det igen, men er lidt bange for at vi ikke er saa mange danskere i aar paa banen!</p> <p>14. juni kl. 11:01</p> <p>Jonas-Tobias Andersen synes godt om dette.</p> <p>Jonas-Tobias Andersen Vi er 2 der er klar. 15. juni kl. 19:49</p>	<p>De spanske forskere har undersøgt 122 unge mellem 18 og 22 år. Den ene del drak store mængder alkohol, mens den gruppe ikke drak nær så meget. Gruppen der drak meget alkohol scorede færrest point i en hukommelsestest.</p>	<p>L og så koblede vi alex på som øh:</p> <p>L supervisor.=</p> <p>M =°mm°</p> <p>(0.5)</p> <p>L hvor↑dan har det fungeret fordi (.)</p> <p>L det havde vi da nogle overvejelser</p> <p>L om dengang,</p> <p>M *ja* (.)</p> <p>øhm:: (.)</p>

## Referencer

- [Allwood, Jens \(1994\) "Nogle perspektiver på talesprogsforskningen"](#)

# 11. Empiri

Empiri er indsamling og analyse af data. Ordet 'empiri' stammer fra det græske ord for 'erfaring'. Erfaring kan være ydre og indre.

En talesprogforsker bruger begge typer empiri. Han kan hente data gennem ydre erfaringer: udspørgning, eksperimenter og observationer eller indre erfaringer: intuition og introspektion. Han henter empirien forskellige steder, f.eks. i klasseværelset, på gaden, på kontoret, i laboratoriet osv.

Indsamlingen og analysen af data afhænger dog af, hvad forskeren forstår ved 'talesprog'.

## Hvad er 'talesprog'?

En simpel definition af talesprog er: sprog der produceres med stemmen og opfattes med øret. Men så er dialoger i drama, taler eller laboratorieopgaver, hvor man bliver bedt om at sige noget bestemt, også talesprog. Se også vores tema om forskellen mellem [skrift- og talesprog](#).

Spontan tale er anderledes. Spontan tale er ikke-oplæst, ikke-indøvet og ikke-citeret. I spontant talesprog afbryder talerne hinanden, tøver, gentager, overlapper og undervejs ændrer de deres tale efter respons.

Og så er talesprog tæt forbundet med gestik og mimik. Hvis vi hører en lydoptagelse af et 'bah-bah' og samtidig ser læbebevægelser for 'dah-dah', så kommer vi også til at høre noget helt tredje. [Se McGurk-effekten, som illustrerer at lydopfattelsen er påvirket af det visuelle.](#)

## Zoom ind på enheder i talesprog

Hvis du vil undersøge talesprog, må du beslutte dig for, hvilke enheder du vil studere.

Vil du zoome ind på talesprog på mikro-niveau eller zoome ud på makroniveau? Her er en liste over mulige undersøgelsesenheder, fra mikro- til makro-niveau:

- **fonemer**: sproglyde. Når man udskifter et fonem med et andet sker en ændring i betydning, f.eks. mule, mole, måle.
- **morfemer**: mindste betydningsbærende enhed. F.eks. 'biler' indeholder to morfemer: roden 'bil' + flertal 'er'.
- **ord**: mindste frit forekommende betydningsbærende enhed i sproget. Det kan alene udgøre et udsagn, f.eks. stop!
- **sætninger**: ordgrupper som forekommer som komplette udsagn og en prosodisk enhed.
- **bidrag**: en sekvens af en kommunikation, som afgrænses af 'tavshed': fraværet af, at man selv eller en anden kommer med et bidrag.
- **samtalertyper**: eksempelvis skole-hjem-samtale, ansættelsessamtale, telefonsamtale osv.

## Sådan kan talesprog lagres

Når du har bestemt sig for, hvad du forstår ved 'talesprog', og hvilke enheder du vil zoome ind på, så er du klar til at vælge lagringsmetode. Det er nødvendigt at kunne fastholde den flygtige tale, men talen kan lagres på forskellige måder.

Lagringsmetoden hænger sammen med, hvad du vil undersøge. Hvis du vil undersøge samtale typer, giver det ikke mening, at have en graf over talestrømmens energifordeling, som det vises på et spektrogram. Men hvis du vil studere bestemte sproglyde, er spektrogrammet rigtig godt!

- **Akustisk - sampling:** talestrømmen bliver læst højt. F.eks. indeholder en intensitets-graf den information, en højtaler skal bruge for at reproducere lyden.
- **Spektrogram:** her bliver talestrømmens energifordeling vist på en graf. Energifordelingen er forskellig fra vokaler og konsonanter.
- **Ortografisk:** talestrømmen udskrives. Udskrivningen indeholder de sagte ord, sætninger og forløbet i talen.
- **Visuelt:** taleren og talestrømmen optages på video. Hermed bliver ikke blot det sagte, men også synlige ansigts- og kropsbevægelser fastholdt.

## Flere perspektiver på talesprog

Du kan også arbejde tværfagligt med talesprog. Diagrammet giver eksempler på, hvordan talesprog kan angribes i andre fag.

